

**Зварич Роман Євгенович, к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки
Тернопільський національний економічний університет**

НОВИЙ БАНК РОЗВИТКУ БРІКС: ТЕХНОГРАФІЯ СТАНОВЛЕННЯ

РЕЗЮМЕ

Проаналізовано Форталезьку декларацію та середовище становлення глобальної фінансово-кредитної установи, зокрема Нового банку розвитку БРІКС. Напрацьовано теоретичні та практичні аспекти подолання економічних дисбалансів та політичних ризиків країн БРІКС при прийнятті адекватного рішення в умовах глобального фінансування.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

БРІКС, Форталезька декларація, Новий банк розвитку, пул валютних резервів, країна-бенефіціар, країна-донор.

ВСТУП

Створення БРІКС було одним з найбільш значущих геополітичних подій початку ХХІ ст. Країни БРІКС (Бразилія, Росія, Індія, Китай, Південно-Африканська Республіка) відіграють вагому і постійно зростаючу роль у світовій політиці та міжнародних відносинах. З моменту створення об'єднання мало назву БРІК. Вперше термін БРІК був використаний в доповіді інвестиційного банку „Goldman Sachs” у листопаді 2001 р., присвяченому прогнозом стану світової економіки в середині ХХІ ст. Автором терміну вважається американський економіст Дж. О'Ніл, який використовував його до групи країн, що розвиваються – Бразилія, Росія, Індія, Китай – розглядаючи угруповання в якості нової інвестиційної пропозиції. Сучасна назва даного об'єднання увійшла в міжнародну практику в 2011 р. після приєднання Південно-Африканської Республіки (грудень 2010 р.). За короткий період «економіки, що розвиваються» – Китай, Росія, Бразилія, Індія – стали перетворюватися в регіональних лідерів. Вони однозначно заявили, що сучасний міжнародний механізм відносин не відповідає реаліям ХХІ ст., і запропонували будувати новий світовий порядок на основі міжнародного права та співробітництва.

Теоретичні аспекти щодо формування, функціонування й розвитку БРІКС у світовій економіці вже тривалий час перебувають у полі зору таких відомих зарубіжних та вітчизняних дослідників-економістів як, О. Биков, А. Бобровников, М. Боуслер, Р. Грінберг, С. Джонсон, З. Івановський, Л. Кадишев, Л. Магальхес, А. Марченко, Т. Мой, Ю. Мосейкін, К. Мортішд, Дж. О'Ніл, М. Пасмор, Н. Резнікова, С. Рязанцев, Д. Сінкаваш, Х. Табучі, М. Тітаренко, Т. Ущатовський, Н. Фірзлі, П. Хара, Т. Халпін, К. Хауб, П. Яковлєв тощо.

Актуальність зазначеної проблеми, її відносно недавня поява та недостатня теоретична розробленість і велике практичне значення зумовили головну мету, яка полягає у дослідженні середовища становлення глобальної фінансово-кредитної установи, зокрема Нового банку розвитку БРІКС. В рамках зазначеної мети можемо виділити наступні завдання нашої статті, зокрема, окреслити засади Форталезької Декларації, встановити основні цілі функціонування Нового банку розвитку та визначити сильні і слабкі сторони нової фінансово-кредитної установи БРІКС.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В серпні 2014 р. Росія заговорила про створення нової фінансової структури без участі розвинених країн – банку розвитку Шанхайської організації співпраці, куди також входять Китай, Казахстан, Таджикистан, Киргизія і Узбекистан. Тим часом раніше на конференції в Бразилії відразу після чемпіонату світу прояснилися контури іншого подібного банку – на базі напіввіртуального об'єднання БРІКС (Бразилія, Росія, Індія, Китай, ПАР). Що ж стосується глобальних фінансово-кредитних установ, то найвідоміші приклади – це Світовий банк і Міжнародний валютний фонд, створені розвиненими країнами після Другої світової війни. Головним завданням СБ є боротьба з бідністю, МВФ – пом'якшення наслідків економічних криз. Також існують різні регіональні банки: Азіатський банк розвитку, Андська корпорація розвитку, Європейський банк реконструкції та розвитку, Євразійський банк розвитку, Міжамериканський банк розвитку та інші. Деякі з них виявилися успішнішими за глобальні аналоги. Так, Андська корпорація розвитку (CAF)

станом на 2012 рік роздала своїм членам (це в основному країни Латинської Америки) більше кредитів, ніж Світовий банк і Міжамериканський банк розвитку, разом узяті [1].

Декларація про створення Банку розвитку БРІКС підписана країнами-учасницями організації за підсумками саміту в місті Форталеза, що проходив з 15 по 17 липня 2014 року. Банк буде в основному спеціалізуватися на інфраструктурних проектах на територіях країн-учасниць БРІКС. Також був створений пул валютних резервів (як конкурент МВФ). На першому етапі капітал Банку розвитку БРІКС складе \$ 10 мільярдів. Штаб-квартиру планується організувати в Шанхаї, а першим президентом банку стане виходець з Індії [2]. Організація може стати конкурентом Всесвітнього банку і схожих регіональних фондів. Отже, «Банк розвитку БРІКС» (BRICS Development Bank), або «Новий банк розвитку» (НБР) (New Development Bank (NDB)) – міжнародна фінансова організація, банк розвитку, що створений і буде управлятися країнами-членами БРІКС (Бразилія, Росія, Індія, Китай і ПАР), початок роботи якого банку планується на 2015-2016 рр.

Беручи до уваги передісторію створення згаданої фінансової організації, варто зауважити про те, що створення банку було погоджено лідерами БРІКС на V саміті БРІКС, що відбувся в Дурбані 27 березня 2013 р. [3] Однією з причин створення даної фінансової організації було те, що члени БРІКС неодноразово піддавали критиці Всесвітній банк і МВФ за те, що при прийнятті найважливіших рішень в цих організаціях країни-учасниці БРІКС не мають адекватного, на їх думку, числа голосів. В даному випадку можливість впливати на рішення НБР для країн БРІКС кратно вища, ніж в АБР або СБ, адже кількість голосів країн-учасниць буде принаймні втричі перевищувати кількість голосів у СБ та АБР. Крім цього, розвинені країни не мають представництва в банку БРІКС, що значно знижує політичні ризики при прийнятті рішення щодо фінансування.

Документ про створення Банку розвитку був підписаний 15 липня 2014 р., в перший день VI саміту БРІКС в бразильському місті Форталеза. Країни БРІКС домовилися, що оплачений капітал банку складе \$ 10 млрд. і можливо

буде розподілений пропорційно між учасниками. Країни також домовилися, що обсяг дозволеного капіталу банку складе \$ 100 млрд., а розподілений капітал – \$ 50 млрд. [4] Зокрема, Росія висловила власний намір внести в капітал банку \$ 2 млрд. протягом семи років. Було вирішено розташувати штаб-квартиру організації в м. Шанхай, в результаті проведення конкурсу між Нью-Делі, Йоханнесбургом і Шанхаєм. Першим президентом фінансової організації буде виходець з Індії, голова ради директорів буде з Бразилії, а першим головою ради керуючих буде представник Росії. Країною-координатором в пулі буде держава, що головує в БРІКС.

Отже, Новий банк розвитку (НБР) – аналог Світового банку. Його початковий капітал складе \$ 50 млрд і поступово збільшиться до \$ 100 млрд. НБР буде фінансувати інфраструктурні проекти та проекти «сталого розвитку». При таких параметрах банк зможе щорічно видавати кредити на суму \$ 3 млрд і містити кредитний портфель на суму \$ 16 млрд (оцінка російського ЦМАКП). Це в рази менше, ніж у Світового банку або Азіатського банку розвитку. Капітал банку буде сформований до 2020 року (див. табл. 1). Обсяг кредиту, який зможе щорічно представляти НБР, приблизно втричі менше, ніж для АБР. Зокрема, граничний обсяг фінансування НБР в розрахунку «порівну на всіх» в декілька разів менше обсягу коштів Світового банку для всіх країн БРІКС, крім Китаю (31,9 млрд. дол.) та Індії (51,7 млрд. дол.). Крім цього, ключовий характер відіграє терміновість надаваних коштів – пріоритетна можливість НБР здійснювати фондування на терміни від 10 років, яка, в свою чергу, буде сильно залежати від доступу до міжнародних фінансових ринків (і коштів інвесторів розвинених країн).

Таблиця 1

НБР в порівнянні з іншими банками розвитку, \$ млрд [1].

	Світовий банк	Азіатський банк розвитку	Новий банк розвитку (оцінка)
Активи	328,8	115,9	35,6
Обсяг кредитування, в рік	10,5	10,2	3,1
Кредитний портфель	151,3	53,1	16,3
Капітал по балансу	40,2	17,1	5,3
Капітал сплачений	13,8	8,2	2,5
Капітал підписаний	228,5	162,8	50,0
Капітал заявлений	278,4	163,8	100,0

Що ж стосується пул умовних валютних резервів, то це так званий «міні-МВФ», з фондом обсягом \$ 100 млрд, з якого країни БРІКС зможуть отримувати допомогу в разі потреби. В періоди кризи учасники зможуть претендувати на певну частину фонду, але поки що їх кредитні ліміти в ньому нижчі за ті, що готовий надати МВФ (див. табл. 2). Тобто створення пул умовних валютних зобов'язань можна назвати угодою про взаємне кредитування центробанків країн БРІКС. В цьому випадку у разі виникнення загрози стабільності платіжного балансу країни її центробанк зможе отримати доступ до валютного фінансування інших ЦБ БРІКС. Крім цього, пул умовних зобов'язань збільшує стабільність платіжного балансу країни. Тобто умовні зобов'язання пулу будуть враховуватися у складі золотовалютних резервів всіх країн-учасниць, а також виросте короткострокова стійкість платіжного балансу і валютного ринку країн БРІКС (критерій стійкості «Редді» – на 0,1-0,2). Основною ж перевагою буде значне пом'якшення умов фінансування в порівнянні з програмою stand-by від МВФ. Адже рішення про виділення коштів буде приймати постійний комітет пулу, до якого увійдуть представники всіх п'яти країн; жодних умов щодо реформи економіки для такого типу кредиту не передбачається (схожий механізм для МВФ – гнучка кредитна лінія (FCL)); доступ до фінансування отримає не уряд, а центробанк безпосередньо; країни, що не входять в пул, не мають впливу на рішення про кредитування.

Таблиця 2

Кредитні ліміти і акціонерний капітал країн БРІКС в МВФ і НБР, \$ млрд [1].

	Пул УВР	МВФ	Акціонер Пул УВР	Акціонер МВФ
Китай	20,5	71,9	41,0	12,0
Індія	18	44,2	18,0	7,4
Росія	18	45,1	18,0	7,5
Бразилія	18	32,4	18,0	5,4
ПАР	10	14,6	5,0	2,4

Країнам-учасницям буде простіше отримувати допомогу і кредити від НБР, ніж від МВФ і СБ, де більшим правом голосу володіють розвинуті країни. Від участі в пулі валютних резервів найбільшу вигоду отримає ПАР, у якої найменш стійкий платіжний баланс. Хоча, Бразилії, Індії та ПАР зараз особливо складно залучити довгострокові інвестиції в інфраструктуру, а Китай, навпаки,

готовий надати гроші для цього, а китайські будівельні компанії зацікавлені щодо участі в цих проектах. В цілому, пріоритетом кредитування НБР буде інфраструктура. Даний вектор є вельми перспективним, адже на думку Світового банку потенціал таких інвестицій є високим. Так, 1) обсяг недоінвестування в інфраструктуру для країн з низькими і середніми доходами, за оцінкою Світового банку, становить 1 трлн. дол. 2) зростання інфраструктурних інвестицій на 10 проц. п. відповідає додатковому приросту ВВП на 1 проц. п. 3) кожен долар інфраструктурних інвестицій країн, що розвиваються збільшує експорт з розвинених країн на 35 центів. 4) це можливість для будівельних компаній (зокрема китайських) отримати більше міжнародних замовлень. 5) в перспективі буде створено інфраструктурний інвестфонд БРІКС для спрощення доступу до приватного і суверенного капіталу при інфраструктурному інвестуванні.

Паралельно зі штаб-квартирою в Південній Африці буде створений Африканський регіональний центр Нового банку розвитку. Також підписано Меморандуму про взаєморозуміння з питання про співпрацю між установами з кредитування експорту та страхування експортних кредитів країн БРІКС, що сприятиме створенню більш сприятливих умов для розширення торгівлі між країнами БРІКС. В рамках Форталезької декларації укладено Угоди про співробітництво в галузі інновацій в рамках Механізму міжбанківського співробітництва країн БРІКС, а також проведено перші переговори про можливе об'єднання потенціалів ринків страхування та перестраховування країн БРІКС [5]. В Форталезі також було підписано документи про співробітництво між експортно-кредитними агентствами країн БРІКС і угоду про співробітництво в інноваційній сфері.

Що ж стосується основних цілей функціонування, то банк спеціалізуватиметься на інфраструктурних проектах на територіях країн-учасниць БРІКС. При цьому, як заявив міністр фінансів Росії А. Силуанов, банк відкритий до прийняття нових членів з числа країн, які перебувають в ООН. Але між країнами є домовленість, що частка країн учасників БРІКС в капіталі не знижуватиметься нижче 55 % [3]. Також серед цілей створення банку є

мобілізація ресурсів для фінансування інфраструктурних проектів, спрямованих на підтримку стійкого розвитку в країнах БРІКС та інших економіках, що розвиваються. Створений пул умовних валютних резервів, первинний об'єм якого складе \$ 100 млрд. (Китай внесе \$ 41 млрд, Бразилія, Росія та Індія – по \$ 18 млрд. кожна, Південна Африка внесе \$ 5 млрд. [6]), формується з метою захисту національних валют від волатильності фінансових ринків [1]. Банк також надаватиме допомогу іншим країнам, що потерпають від економічної нестабільності в результаті експансіоністської грошово-кредитної політики США [7].

Проте існують певні слабкі сторони. Так, на думку Л. Керролл [1] БРІКС немає глобальної ідеї, крім невдоволення існуючими правилами гри. СБ і МВФ створювалися з метою запобігання світовій війні і Великій депресії. Крім цього, країни БРІКС сильно відрізняються за показниками ВВП на душу населення, темпами зростання економіки, дитячої смертності, ніж розвинені країни, що заснували МВФ і СБ. Втім, прихильники банку БРІКС на це апелюють тим, що установа створюється з метою не повторення «жахів», подібних Великій рецесії і кризі в Аргентині, викликаних імплементацією рекомендацій МВФ. Функції банку БРІКС багато в чому дублюють функції МВФ і СБ, а також функції приватних транснаціональних компаній. Конкурувати з Світовим банком і МВФ Новий банк не зможе, адже він матиме менший доступ до «довгих грошей», ніж інститути, що існують досить тривалий час і мають сформовану репутацію (наприклад, Азіатський банк розвитку створений півстоліття тому). З тієї ж причини у банку БРІКС буде менший фінансовий важіль, а також доступ до експертизи. Тому більш реалістичний сценарій – співпраця з іншими подібними організаціями.

Оглядачі вказують на те, що всередині БРІКС існує наразі певний економічний дисбаланс. Так, на Китай припадає понад половина всього ВВП БРІКС, тобто більше, аніж сумарне ВВП чотирьох інших країн-членів організації. Проте результати першого півріччя 2014 р. посилюють застереження щодо тенденції уповільнення економіки Китаю в поточному році. Так, МВФ оголосив про зниження прогнозу зростання економіки Китаю в

2014 р до 7,4 % проти 7,5 % (згідно з прогнозом від квітня 2014 р.). Зокрема приріст ВВП в II кв. 2014 р. склав 7,5 %. Такі темпи зростання ВВП (7,4-7,5 %) є рекордно низькими для китайської економіки з кризового I кв. 2009 р. При цьому в першому півріччі 2014 р. найбільш низькі темпи приросту були відзначені в секторах видобувної промисловості (3,9 %) і нерухомості (2,5 %). Також продовжується зниження споживчої активності. Темп приросту обороту роздрібної торгівлі в першому півріччі 2014 р. виявився на 0,5 % нижче, ніж у першому півріччі 2013 р. (12,1 % проти 12,6 %), темп приросту продажів автомобілів – на 3,9 % (8,4 % проти 12,3 %). Крім цього закріплюється тенденція до зниження активності на ринку житла. Ціни на житло переходять до зниження – в червні 2014 р. падіння цін на житлову нерухомість по відношенню до травня було відзначено в 56 з 70 найбільших міст Китаю (у травні до квітня – в 35 з 70). Активність в сегменті будівництва також знижується – темпи приросту виробництва цементу в першому півріччі 2014 р. знизилися до 4,5 % проти 9,1 % у першому півріччі 2013 р. А також випереджаючий індикатор макроекономічної динаміки Китаю, що розраховується ОЕСР, знижується з березня 2013 р.

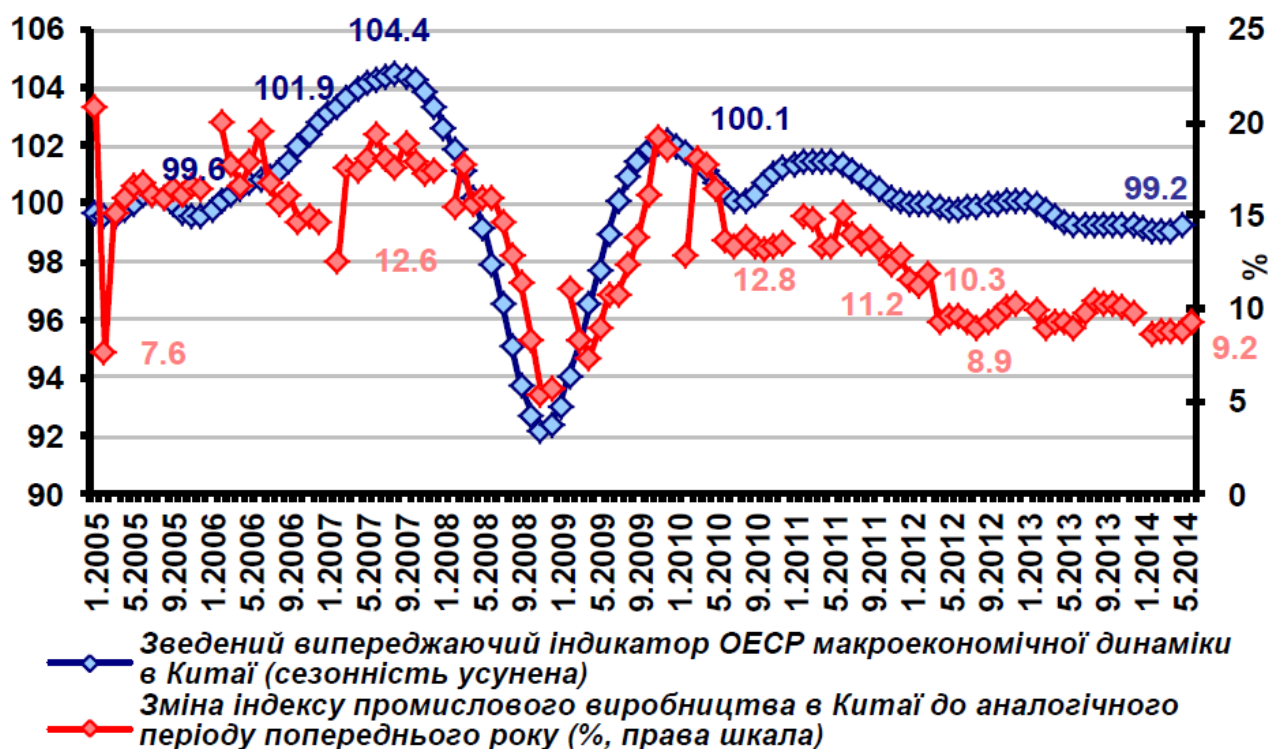

Рис. 1. Основні індикатори економічного росту Китаю [8].

Росія в обсязі ВВП незначно відстає від Бразилії, але дещо випереджає Індію. П'ять країн БРІКС також вирішили активізувати співпрацю в енергетиці – зокрема створивши у майбутньому спеціальний енергетичний банк. Росія запропонувала створити енергетичну асоціацію країн БРІКС, а під її дахом створити резервний банк палива та інститут енергетичної політики. На думку російських експертів, ці кроки дозволять зміцнити енергобезпеку країн-членів. Російське керівництво наполягає, що одним із лейтмотивів існування БРІКС є прагнення не допустити однополярності світу, під яким мається на увазі геополітичне та економічне домінування Сполучених Штатів. Проте в світі і так уже існує кілька полюсів – той же Європейський союз, БРІКС. Але, як зауважують оглядачі, глобалізований сучасний світ – це вже не стільки світ суперництва і протистоянь, а радше світ співпраці і взаємного врахування інтересів. Разом із цим, санкції проти Росії в 2014 р. кардинальним чином погіршили її фінансовий стан. Девальвація рубля протягом року склала 30 %, що для країни, яка має в резервах 500 млрд. доларів, дуже суттєво. Більше того, для Росії практично перекритий доступ до міжнародного капіталу в той час, коли банківській системі потрібно витратити 150 млн. дол. виключно на підтримку балансу найбільших її державних банків.

ВИСНОВКИ

Отже, існування Нового банку розвитку багато в чому буде залежати від того, які проекти він фінансуватиме. Успіх того ж САФ в основному пояснюється тим, що він дає гроші не тільки на дороги і дамби, але і на більш короткострокові і прибуткові проекти. Тобто банку БРІКС для поступового розвитку потрібно буде залучити нових членів для збільшення капіталу, ймовірними кандидатами є Аргентина та Індонезія. Що ж стосується конкуренції між НБР та іншими інститутами розвитку, то вона є малоімовірною, адже чинні інститути розвитку володіють процедурами та досвідом оцінки проектів та технічної допомоги. Крім цього, потреба в довгострокових інвестиціях настільки висока, що конкуренція кредиторів на цьому ринку практично неможлива, а розподіл ризику в спільних проектах є вигідною справою для всіх інститутів розвитку. Разом із цим, пул умовних

зобов'язань дозволить дещо підвищити короткострокову стійкість платіжного балансу. Кошти фонду, швидше за все, стануть альтернативою кредитам МВФ для країн-членів (кошти фонду учасникам пулу отримати дешевше і простіше, ніж кошти МВФ), хоча кооперація ймовірна і в цьому випадку, адже найбільшим бенефіціаром пулу стала ПАР, платіжний баланс якої з усіх країн БРІКС найменш стійкий, і, в меншій мірі таким бенефіціаром буде Індія.

ЛІТЕРАТУРА

1. Неяскин Г. FAQ: зачем нужен банк БРИКС [Электронный ресурс] / Г. Неяскин // Сайт Slon.ru. – 01.08.2014. – Режим доступа: http://slon.ru/economics/chego_smozhet_dobitsya_bank_briks-1136796.xhtml.
2. Русская служба ВВС. БРИКС создает банк развития как альтернативу МВФ // Сайт Би-би-си. – 15.07.2014. – Режим доступа: http://www.bbc.co.uk/russian/business/2014/07/140716_brics_development_bank.shtml.
3. Powell A. BRICS Leaders Optimistic About New Development Bank / A. Powell // Voice of America. – 27.03.2013. – Режим доступа: <http://www.voanews.com/content/brics-summit-leaders-optimistic-about-new-development-bank/1629583.html>.
4. Климентьев М. Страны БРИКС создадут банк развития и пул валютных резервов / М. Климентьев // Сайт «Лента.ру». – 15.07.2014. – Режим доступа: <http://lenta.ru/news/2014/07/15/bank>.
5. Sixth BRICS Summit – Fortaleza Declaration // VI BRICS Summit Site. – 14.07.2014. – Режим доступа: <http://brics6.itamaraty.gov.br/media2/press-releases/214-sixth-brics-summit-fortaleza-declaration>.
6. BRICS Development bank top on Agenda of 6th BRICS Summit // Biharprabha Site. – 15.07.2014. – Режим доступа: <http://news.biharprabha.com/2014/07/brics-development-bank-top-on-agenda-of-6th-brics-summit>.
7. BRICS bank to benefit developing countries: Brazilian president // Biharprabha Site. – 16.07.2014. – Режим доступа: <http://news.biharprabha.com/2014/07/brics-bank-to-benefit-developing-countries-brazilian-president>.
8. OECD, National Bureau of Statistics of China. Country statistical profile: China 2014 // OECD-ilibrary Site. – 09.09.2014. – Режим доступа: http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-china_csp-chn-table-en.